

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА НА ГАЛУЗЕВОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ РІВНЯХ

STRATEGIC AREAS OF INVESTMENT-INNOVATION DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION AT THE INDUSTRY AND ECONOMIC LEVEL

УДК 65.011.47:658.27:631.11

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.45-6>

Аранчій В.І.

к.е.н., професор,
професор кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Зоря О.П.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Голбан Т.Т.

здобувач кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Aranchiy Valentyna

Poltava State Agrarian Academy

Zoria Oleksii

Poltava State Agrarian Academy

Golban Tymofii

Poltava State Agrarian Academy

У статті здійснено розроблення стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. Як стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому рівні виділено формування регіонального ринку інвестиційних ресурсів та інновацій; формування регіональної інфраструктури інновацій; формування системи консалтингу у сфері агроінновацій; підготовку кадрів для генерації, трансферу та використання інновацій; розвиток системи регіональної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів. Встановлено, що підвищення інвестиційно-інноваційної активності господарюючих суб'єктів аграрної сфери пов'язано з реалізацією сукупності таких напрямів їх інвестиційно-інноваційного розвитку, як впровадження товарних (продуктових), технологічних, ресурсних, організаційно-економічних та соціально-економічних інновацій.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційний розвиток, стратегічні напрями, аграрне виробництво, регулювання, ефективність, стимулювання.

В статті здійснено розроблення стратегічних напрямів інвестиційно-

інноваційного розвитку аграрного виробництва на отраслевом и хозяйственном уровнях. В качестве стратегических направлений инвестиционно-инновационного развития аграрного производства на отраслевом уровне выделены формирование регионального рынка инвестиционных ресурсов и инноваций; формирование региональной инфраструктуры инноваций; формирование системы консалтинга в сфере агроинноваций; подготовка кадров для генерации, трансфера и использования инноваций; развитие системы региональной поддержки инвестиционно-инновационных процессов. Установлено, что повышение инвестиционно-инновационной активности хозяйствующих субъектов аграрной сферы связано с реализацией совокупности таких направлений их инвестиционно-инновационного развития, как внедрение товарных (продуктовых), технологических, ресурсных, организационно-экономических и социально-экономических инноваций.

Ключевые слова: инвестиционно-инновационное развитие, стратегические направления, аграрное производство, регулирование, эффективность, стимулирование.

The article deals with the development of strategic directions of investment and innovative development of agricultural production at the sectoral and economic levels. The strategic directions of investment-innovative development of agrarian production that take into account the specifics of this industry have been elaborated. The strategic directions of investment-innovative development of economic entities in the agrarian sphere have been elaborated, taking into account the current state of their innovative activity and investment attractiveness. As strategic directions of investment-innovative development of agrarian production at the sectoral level the following are distinguished: formation of the regional market of investment resources and innovations; formation of regional innovation infrastructure; formation of consulting system in the field of agro-innovation; training for the generation, transfer and use of innovation; development of a system of regional support for investment and innovation processes. According to the conducted researches, increase of investment-innovative activity of economic subjects of agrarian sphere is connected with realization of set of the following directions of their investment-innovative development: introduction of commodity (product), technological, resource, organizational-economic and socio-economic innovations. This division into directions is largely conditional, since the various activities within individual areas of investment and innovation development are interconnected. The practical significance of the study is that its scientific-theoretical results, practical proposals, conclusions and generalizations form the scientific basis for the development of strategic directions of investment-innovative development of agricultural production at the sectoral and economic levels. The implementation of the proposed measures will help to increase the efficiency of agricultural production and will ensure the process of formation of investment-innovative development of the agricultural sector of the economy.

Key words: investment-innovative development, strategic directions, agrarian production, regulation, efficiency, stimulation.

Постановка проблеми. Сучасний стан аграрної сфери нашої держави характеризується високою варіацією виробництва по роках, переважанням застарілих технологічних укладів, низьким рівнем ефективності та нестійким економічним становищем більшості аграрних товаровиробників. Одними з необхідних умов виходу господарюючих суб'єктів аграрного сектору на якісно новий рівень господарювання є розроблення та реалізація інвестиційно-інноваційних моделей їх розвитку. Очевидно, що ефективність реалізації таких моде-

лей буде залежати від їх комплексності та ступеня охоплення всіх елементів, які визначають умови функціонування агроекономічних систем, матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання та адекватних організаційно-економічних механізмів.

Теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності управління інноваційними процесами, зростанням інноваційної активності та інвестиційної привабливості господарюючих суб'єктів аграрної сфери, необхідність актуалізації концептуальних та методичних

підходів до формування й реалізації інвестиційно-інноваційних моделей їх розвитку визначили актуальність теми та вибір напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наявні підходи до формування інвестиційно-інноваційних моделей, як правило, не забезпечують системного вирішення цієї проблеми. В одних дослідженнях акцент робиться на застосуванні нової техніки та підвищенні рівня інтенсивності виробництва, в інших розглядаються конкретні технологічні інновації, а саме використання нових сортів сільськогосподарських культур, порід сільськогосподарських тварин, в окремих пріоритет віддається трансферту наукових розробок у виробництво. У прикладних економічних дослідженнях значна увага приділяється окремим організаційно-економічним та соціально-економічним аспектам інноваційної діяльності, зокрема вдосконаленню інституційного середовища, раціоналізації форм державної підтримки, а також новим методам управління виробничими системами в аграрній сфері. Як показує практика передових аграрних підприємств, максимальна віддача від запровадження інноваційних рішень у сільському господарстві передбачає їх системне використання, що підкріплюється масштабними інвестиціями.

Теоретико-методологічні та практичні аспекти інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях досліджувались та висвітлювались у роботах багатьох вітчизняних учених-економістів. Найбільш вагомий внесок у розгляд цього питання, на нашу думку, зробили І. Вініченко [1], В. Геєць [2], О. Дацій [3], О. Єрмаков [4], С. Ілляшенко [5], І. Ксьонжик [7], Ю. Лупенко [6], М. Малік [6], Л. Мармуль [7], П. Саблук [8], О. Шпикуляк [6]. Незважаючи на значну кількість досліджень з проблем інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної сфери та господарюючих суб'єктів цієї галузі національного господарства, багато теоретичних та методичних питань, пов'язаних з підвищенням інвестиційної привабливості та інноваційної активності аграрних товаровиробників, залишаються не до кінця вивченими, а низка положень має дискусійний характер.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. Відповідно до цього завданнями дослідження є:

- розроблення стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва, які враховують специфіку цієї галузі;
- розроблення стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері, які враховують сучасний стан їх інноваційної активності та інвестиційної привабливості.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сільське господарство як сфера суспільного виробництва має цілу низку особливостей, які не дають змогу безпосередньо використовувати найбільш ефективні моделі розвитку та адаптації господарюючих суб'єктів до постійно змінюваних умов функціонування. Низька сприйнятливості більшості господарюючих суб'єктів аграрної сфери інновацій обумовлена низкою об'єктивних чинників.

Основні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому рівні зображені на рис. 1.

У сфері формування галузевого ринку інновацій пріоритет віддається стимулюванню генерації власних інноваційних розробок за активного використання моделі відкритих інновацій. В умовах дефіциту інвестиційних ресурсів у більшості аграрних товаровиробників на регіональному рівні повинна проводитися попередня експертиза потенційно доступних для аграрних підприємств інновацій з висновками та рекомендаціями з можливістю їх використання. В рамках цього ж напрямку доцільно сприяти кваліфікованій допомозі щодо перетворення нових знань на комерційний продукт, готовий до впровадження, а також стимулювати попит на інновації.

Другим важливим напрямом інвестиційно-інноваційного розвитку є сприяння розвитку регіональної структури інновацій, що включає техніко-впроваджувальні зони, агро- й технопарки, інноваційно-технологічні центри, центри трансферу інновацій, бізнес-інкубатори, об'єкти інформаційної та телекомунікаційної структури тощо.

Основні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку господарських суб'єктів аграрної сфери зображені на рис. 2. Відповідно до нього на особливу увагу щодо державної підтримки заслуговують радикальні інновації, що вимагають значного обсягу інвестицій та характеризуються найбільш високими рівнями інноваційних та інвестиційних ризиків.

Під час оцінювання можливостей використання радикальних товарних інновацій слід відзначити, що поява нових продуктів в аграрній сфері трапляється вкрай рідко, оскільки асортимент виробленої сільськогосподарської продукції вже склався під впливом природно-кліматичних та ресурсних можливостей переробної промисловості конкретного регіону. Для більшості аграрних товаровиробників характерним є використання продуктових інновацій, пов'язаних з підвищенням якості та поліпшенням споживчих властивостей виробленої продукції. При цьому товарні інновації можуть виявлятися через удосконалення системи маркетингу та проведення агресивної маркетингової політики як на вже охоплених, так і на ще не освоєних продовольчих ринках. Радикальні технологічні інновації пов'язані зі впровадженням нових для підприємства технологій виробництва

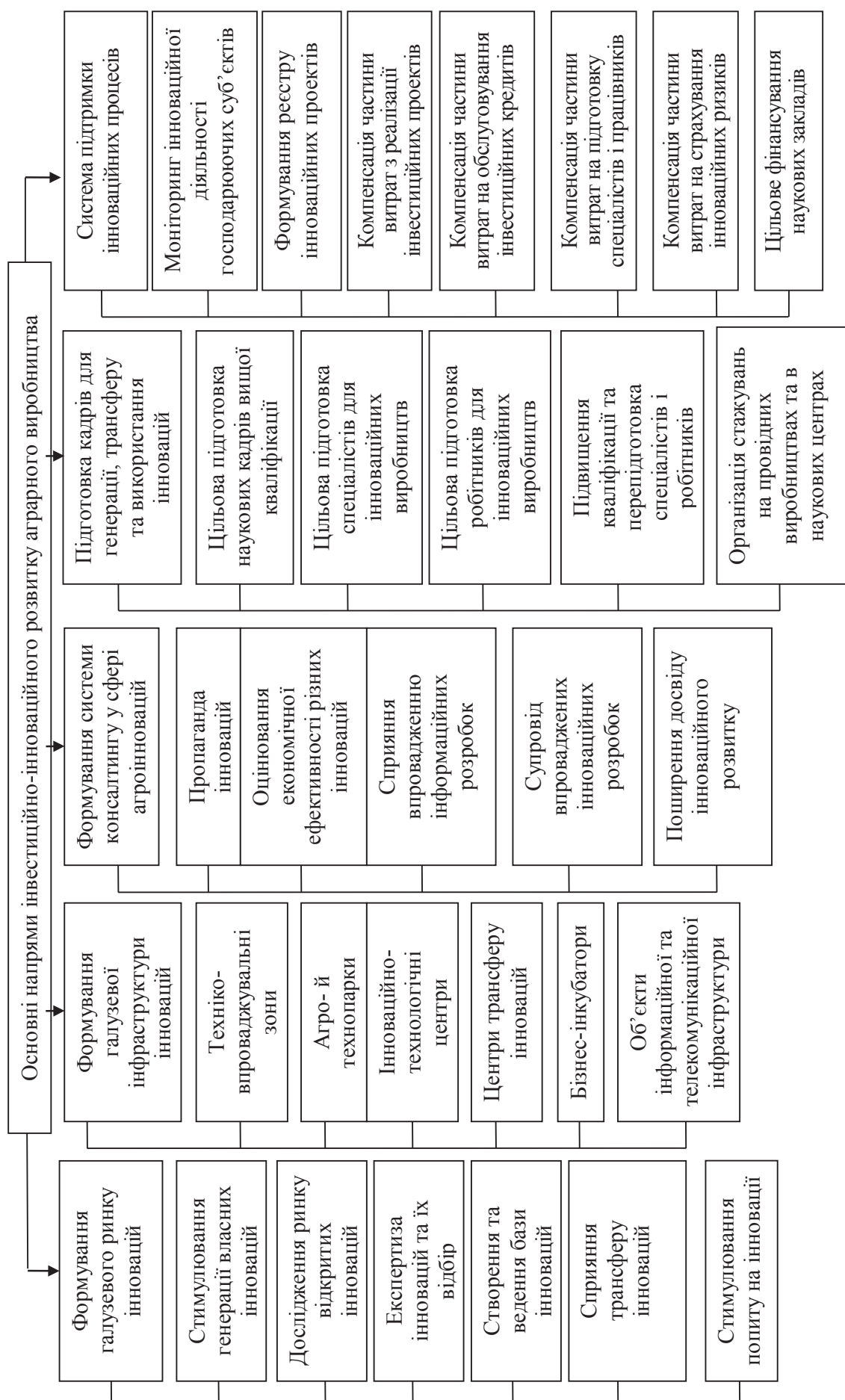

Рис. 1. Основні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому рівні

Товарні інновації	Технологічні інновації	Ресурсні інновації	Організаційно-економічні інновації	Соціально-економічні інновації
Виробництво нових видів продукції	Впровадження нових технологій виробництва та зберігання продукції	Використання ресурсів з принципово новими характеристиками	Рейнжинринг бізнес-процесів	Створення агромістечок
Підвищення базових показників якості продукції	Підвищення якості окремих операцій	Оновлення машинно-тракторного парку	Комп'ютеризація управлінських процесів	Розвиток соціальної інфраструктури
Виробництво екологічно безпечної продукції	Зміни кількості виробничих операцій	Використання нових схем чи видів добрив	Вдосконалення форм організації та мотивації праці	Розвиток комунального господарства
Розвиток системи маркетингу	Зміни параметрів виробництва	Використання нових схем чи видів засобів захисту рослин	Вдосконалення внутрішньогосподарських відносин	Розвиток транспортної мережі
Вихід на нові ринки	Розвиток технологій зберігання продукції	Використання нових сортів та гібридів рослин	Вдосконалення відносин з контрагентами	Розвиток сільського самоврядування
Радикальні інновації	Поліпшуючі інновації	Комп'ютеризація виробничих процесів	Розвиток адаптивних механізмів управління	Підвищення кадрового потенціалу

Рис. 2. Основні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку господарських суб'єктів аграрної сфери

сільськогосподарських культур або систем оброблення ґрунту, а також з використанням інноваційних технологій зберігання виробленої продукції.

Поліпшення технологій, тим більше, їх зміна об'єктивно взаємопов'язані з використанням ресурсних інновацій. Радикальні ресурсні інновації визначаються насамперед застосуванням ресурсів з принципово новими характеристиками. Це можуть бути нові види сільськогосподарської техніки, альтернативні джерела енергії, біодизель та біопаливо, нові види меліорантів, добрив, засобів захисту рослин тощо. Разом з радикальними ресурсними інноваціями велике поширення в аграрній сфері отримали поліпшуючі інновації, пов'язані з оновленням машинно-тракторного парку, використанням останніх досягнень науки в галузі використання добрив, пестицидів, сортів та гібридів сільськогосподарських культур, комп'ютеризацією та автоматизацією окремих виробничих процесів. Слід зазначити, що саме ресурсні інновації створюють матеріально-технічну основу реалізації товарних та технологічних інновацій. Ці інновації часто так тісно взаємопов'язані, що відокремити один напрям інновацій від іншого практично неможливо. Так, наприклад, розвиток інноваційної технології «точного» землеробства є неможливим без використання інноваційних видів сільськогосподарської техніки, обладнаної системами GPS-навігації та комп'ютерного контролю.

Разом з інноваціями, які формують фактично базис виробничих систем господарюючих суб'єктів аграрної сфери, важливу роль у підвищенні інноваційної активності аграрних товаровиробників відіграють організаційно- та соціально-економічні інновації. До радикальних інновацій в галузі організаційно-економічних відносин можна віднести принципів зміни наявних систем управління, пов'язаних з переходом до управління бізнес-процесами. Також до радикальних змін можуть привести трансформації організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, розвиток інтеграційних процесів, що приводить до зміни статусу того чи іншого суб'єкта господарювання. Поліпшуючі організаційно-економічні інновації орієнтовані перш за все на вдосконалення організаційно-економічного механізму господарюючих суб'єктів задля забезпечення його адекватності сформованим умовам господарювання. Ці інновації пов'язані з удосконаленням системи внутрішньогосподарських відносин та відносин з контрагентами, підвищенням ефективності організації та мотивації праці, розвитком механізмів адаптації аграрних підприємств до змін зовнішнього середовища. До поліпшуючих організаційно-економічних інновацій також належить застосування сучасних онлайн- та інтернет-технологій в управлінській діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, як стратегічні напрями інвестиційно-

інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому рівні нами виділено формування регіонального ринку інвестиційних ресурсів та інновацій; формування регіональної інфраструктури інновацій; формування системи консалтингу у сфері агроінновацій; підготовку кадрів для генерації, трансферу та використання інновацій; розвиток системи регіональної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів.

Підвищення інвестиційно-інноваційної активності господарюючих суб'єктів аграрної сфери пов'язане з реалізацією сукупності таких напрямів їх інвестиційно-інноваційного розвитку, як запровадження товарних (продуктових), технологічних, ресурсних, організаційно-економічних та соціально-економічних інновацій. Такий поділ за напрямками має переважно умовний характер, оскільки різні заходи в рамках окремих напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку пов'язані між собою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вінченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 444 с.
2. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. Харків : Константа, 2006. 272 с.
3. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65-76.
4. Єрмаков О.Ю., Харченко Г.А. Агропродовольчий потенціал сільськогосподарських підприємств: формування та ефективність використання : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2014. 218 с.
5. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2 (19). С. 207-210.
6. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
7. Мармуль Л.О., Ксьонжик І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств : монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.
8. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. П.Т. Саблука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 342 с.

REFERENCES:

1. Vinichenko I.I. (2010) Investytsijna diial'nist' sil's'ko-hospodars'kykh pidpriemstv [Investment activity of agricultural enterprises], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.
2. Heiets V.M., Semynozhenko V.P. (2006) Innovatsiini perspektivy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Kh. : Konstanta. (in Ukrainian)
3. Datsiy O.I. (2011) Finansove zabezpechennya innovatsiy v ahropromyslovomu kompleksі Ukrayiny [Financial support innovation in agriculture Ukraine]. Problemy investytsiyno-innovatsiynoho rozvytku, no. 1, pp. 65-76.

4. Yermakov O.Yu., Kharchenko H.A. (2014) Ahroprodovol'chij potentsial sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv: formuvannia ta efektyvnist' vykorystannia [Agri-food potential of agricultural enterprises: development and efficiency], Komprint, Kyiv, Ukraine.

5. Illiashenko S.M. (2013) Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. Stalyi rozvytok ekonomiky, no. 2 (19), pp. 207-210.

6. Lupenko Yu.O., Malik M.J., Shpykuliak O.H. and other (2014) Innovatsijne zabezpechennia rozvytku

sil's'koho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative software of development of agriculture Ukraine: problems and prospects], Institute of Agrarian Economy, Kyiv, Ukraine.

7. Marmul' L.O., Ks'onzyk I.V. (2011) Investuvannia innovatsijnoho rozvytku kharchovykh i pererobnykh pidpriemstv [Investment innovative development of food and processing enterprises], Mykolaiv, Ukraine.

8. Sabluk P.T. (2011). Orhanizatsiyno-ekonomichna modernizatsiya ahraryi sfery [Organizational and economic modernization of the agricultural sector]. Kyiv : NNTs "IAE". (in Ukrainian)